

Haris Dajč¹ i Isidora Jarić²

Filozofski fakultet

Univerzitet u Beogradu

MEDIJSKO IZVEŠTAVANJE O MIGRANTIMA U SRBIJI: IZMEĐU HUMANITARNOG I BEZBEDNOSNOG OKVIRA (2021–2024)³

Apstrakt: Nakon početka migrantske krize kao jednog od najvećih globalnih izazova u prethodnoj deceniji Srbija je postala jedna od najvažnijih tranzitnih zemalja i jedna od poslednjih stanica migranata na putu ka Evropskoj uniji. Migrantska kriza u Srbiji, otvorila je značajna pitanja u vezi sa procesima upravljanja migracijama u kojima mediji imaju značajnu ulogu. Rad analizira izveštavanje dnevnih listova o migrantima u Srbiji u periodu 2021–2024 godine. Uzorak istraživanja obuhvata 1001 tekst koji su objavljeni u pet odabranih dnevnih listova: Blic, Danas, Informer, Kurir, i Politika. Tekstovi su selektovani i preuzeti iz baze Ebart medijskog arhiva. Medijsko izveštavanje o migrantima u periodu 2021–2024 obeležava postupni prelazak sa izveštavanja unutar dominantno humanitarnog okvira na bezbednosni okvir. Nažalost, oba ova interpretativna okvira, svaki na svoj način, objektivizuju migrante posmatrajući ih kroz optiku “drugosti”, što doprinosi povećanju socijalne distance i otežava procese inkluzije u društvo Srbije.

Ključne reči: Migrantska kriza, migranti, izbeglice, drugost, Srbija, medijsko izveštavanje

Uvod

U javnom, i posebno medijskom diskursu (Cantat at all, 2025; Crawley at all, 2018) odomaćio se termin “migrantska kriza”, kojim se opisuje jedan od najvećih globalnih izazova sa kojim se svet suočio tokom poslednjih decenija.

1 haris.dajc@f.bg.ac.rs

2 dorajaric@gmail.com

3 Istraživanje za potrebe ovog rada sprovedeno je uz podršku Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije u sklopu finansiranja naučnoistraživačkog rada na Univerzitetu u Beogradu - Filozofskom fakultetu (broj ugovora 451-03-137/2025-03/200163).

Iz različitih razloga (ratova, siromaštva, političkog progona i klimatskih promena) milioni ljudi su bili primorani da napuste svoje domove i postanu subjekti ovog fenomena/procesa. Ipak, ovaj termin, kako upozoravaju mnogi autori, nikako nije neutralan, već unutar sebe sadrži mnoštvo akumuliranih značenja. Tako na primer Cantat, Pecoud i Thiollet govore o migrantskoj krizi kao o “kompleksnom sklopu fragmentisanih, promenljivih i često osporavanih diskursa, reprezentacija i praksi koje oblikuju način na koji se percipira društvena stvarnost, te usmeravaju i legitimišu specifični režimi upravljanja migracijama.” (Cantat et al, 2023: 627) Za ove autore, to je specifičan “oblik moralne panike, koja se svakodnevno konstruše kroz diskretne diskurzivne i političke procese, od strane specifičnih aktera — u rasponu od medija i donosioca odluka, do aktera civilnog društva i akademske zajednice.” (Ibid.) Dakle, možemo reći da je migrantska kriza na izvestan način “poteškoća izazvana samom politikom” i kao takva je posledica “loše upravljanih, neusaglašenih i nehumanih migracionih politika koje ne uzimaju u obzir geopolitičke i istorijske kontekste globalnih kretanja.” (Sivalingam, 2020: 113)

Balkan, uključujući Srbiju, postao je ključna tranzitna zona za migrante na putu ka Zapadnoj Evropi (Oruc, Raza and Santic, 2020: 4–5). Srbija se, kao deo Balkanske rute, koja povezuje Bliski istok, Aziju i Afriku sa zemljama Evropske unije, nalazi na kompleksnom geopolitičkom položaju. Zbog svog geografskog položaja i relativno dugačke granice sa Evropskom unijom ona je postala tranzitna zemlja za veliki broj migranata koji beže od sukoba, siromaštva i političke nestabilnosti. Tokom vrhunca migrantske krize 2015. i 2016. godine, granicu Srbije je prelazilo na hiljade migranata dnevno. Iako su neki od njih koristili Srbiju kao privremenu destinaciju, većina je nastavila put ka Zapadnoj Evropi (Oruc, Raza and Santic, 2020: 8–9). Intenzitet migratornih tokova u sinergiji sa ekonomskim izazovima izložio je društvo Srbije brojnim izazovima, od obezbeđivanja humanitarne pomoći i smeštaja u prihvatnim centrima za migrante u pokretu, do održavanja bezbednosti na granicama i pograničnim delovima zemlje.

Iako je u periodu 2021–2024 intenzitet migracija smanjen u poređenju sa vrhuncem krize 2015–2016, Balkanska ruta je ostala aktivna. Hiljade ljudi iz zemalja poput Sirije, Avganistana, Pakistana i drugih konfliktnih područja traže sigurnost i bolji život u Evropskoj uniji. U ovom periodu Srbija se, kao tranzitna zemlja, suočila sa novim izazovom, povećanim brojem migranata koji ostaju duže na njenoj teritoriji zbog pooštrenih graničnih kontrola u susednim zemljama poput Mađarske i Hrvatske. Produženi boravak⁴ u Srbiji zbog zatvorenih granica dodatno opterećuje ograničene resurse i izaziva različite društvene tenzije. Važnu ulogu u upravljanju i kanalisanju društvenih tenzija imaju i mediji.

4 *Nota bene:* Vreme zadržavanja migranata na teritoriji Republike Srbije 2015. godine bilo je svega nekoliko dana, prema informaciji objavljenoj na sajtu Komesarijata za izbeglice i migracije (videti više o tome na: <https://kirs.gov.rs/lat/azil/pregled-aktivnosti-povodom-povecanog-priliva-migranata>). Prosečno vreme zadržavanja migranata na teritoriji Republike Srbije tokom 2022. godine bilo je 16 dana. Tokom 2021. godine prosečno vreme zadržavanja bilo je 30 dana, a 2020. godine 36 dana (*Danas*, 31.01.2023. “U Prihvatnim centrima 3.059 migranata”)

Analiza trenutnog stanja medijskog izveštavanja o migrantima i izbeglicama

Uzorak istraživanja obuhvata 1001 tekst. Svi selektovani tekstovi su objavljeni tokom četiri godine (u periodu između 01. januara 2021. godine i 31. oktobra 2024. godine) u pet odabranih dnevnih listova: *Blic*, *Danas*, *Informer*, *Kurir*, i *Politika* (videti tabele 1 i 2). Tekstovi su selektovani i preuzeti iz baze *Ebart medijskog arhiva*⁵ na osnovu pretrage po ključnim rečima: migrant, izbeglica, azilant, tražilac azila, u jednini i množini i svim njihovim padeškim promenama. Tekstovi su selektovani u dva koraka: (a) u prvom prema ključnim rečima, i u drugom (b) kroz korekciju uzorka tako što su iz njega isključeni oni tekstovi u kojima migranti/izbeglice/azilanti/tražioci azila nisu ni tema ni podtema teksta već se ove reči pominju uzgredno i/ili van konteksta koji je u fokusu istraživanja.

Tabela 1. – Distribucija broja selektovanih tekstova prema mediju

Medij	broj tekstova
Blic	178
Danas	214
Informer	178
Kurir	156
Politika	275
Total	1001

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 2. – Distribucija broja selektovanih tekstova prema mediju i godini objavljivanja

Medij/godina	2021	2022	2023	2024
Blic	61	43	51	23
Danas	63	59	69	23
Informer	47	52	60	19
Kurir	40	51	46	19
Politika	79	95	75	26
Total	290	300	301	110

Izvor: Ebart medijski arhiv

Najveći broj tekstova koji su se našli u našem uzorku objavljen je u rubricama – Hronika, Društvo i Vesti, što ukazuje na tendenciju dnevnih novina u Srbiji da temu migracija dominantno uvode u kontekstu konkretnih dnevno-političkih događaja, a značajno manje kao širi društveni proces koji ucrtava nove koordinate globalne društvene realnosti.

⁵ *Ebart medijski arhiv* obuhvata sva štampana izdanja opšteg tipa – dnevne novine i periodičnu štampu sa nacionalnom distribucijom, koja izlaze ili su izlazila na teritoriji Republike Srbije od 2003. godine do danas.

To potvrđuje i jasna dominacija dve teme kojima se bave selektovani tekstovi – prve koja se odnosi na tekstove koji na različite načine obrađuju mere i smernice državne politike upravljanja migratornim procesima (kojoj je posvećena više od dve petine tekstova iz uzorka – 41,35%) i javno zdravstvene politike vakcinacije kojom su bili obuhvaćeni i migranti (1,39% tekstova iz uzorka), i druge koja se bavi sadržajima koji pripadaju, novinskim jezikom rečeno, crnoj hronici (kojoj je posvećeno takođe nešto preko dve petine tekstova – 40,85%). Svi ostali tekstovi koji nude sadržaje vezane za: različite vrste političkih i socijalnih analiza položaja migrantske populacije, stanja i izazova vezanih za migratorne tokove, kulturne događaje i proizvode, ljudske sudbine i donacije posvećene unapređenju položaja migranata kao ranjive socijalne grupe, čine manje od petine selektovanih tekstova (16,36%) (videti tabelu 3).

Tabela 3. – Procentualna distribucija selektovanih tekstova prema temi

Tema	Total %
Državna politika – upravljanje migracijama	41,35
Crna hronika	40,85
Politička/socijalna analiza	8,09
Kultura	5,09
Topla ljudska priča	2,89
Vakcinacija	1,39
Donacije	0,29
Total	100

Izvor: Ebart medijski arhiv

Distribucija tekstova prema temi i mediju (videti tabele 4 i 5) otkriva i razlike između odabranih medija i njihovih uređivačkih politika u tretmanu istraživane teme. Sadržaji u vezi sa državnim politikom upravljanja migracijama i javnozdravstvenim politikama vakcinacije u uzorku selektovanih tekstova su iznadprosečno prisutni u *Danasu* (57%) i *Politici* (46,17%), dok su sadržaji iz crne hronike ispod prosečno zastupljeni (u *Danasu* 17,75% i *Politici* 34,54%). U slučaju tabloidnih medija, poput *Informera* i *Kurira*, kao i *Blica* situacija je obrnuta. U ovim medijima teme u vezi sa migrantskom populacijom predominantno se uvode kroz sadržaje iz crne hronike. U sve tri pomenute dnevne novine više od polovine objavljenih tekstova su tekstovi iz crne hronike – u *Informeru* 57,86%, *Kuriru* 52,56% i *Blicu* 51,12%. Iako *Blic* u svojoj uređivačkoj politici i interpretaciji tema u vezi sa migracijama na prvi pogled prati politiku tabloidnih medija, on ipak zdržava strukturu tradicionalnih medija koji nastoje da pokriju širi opseg tema – tako u *Blicu* su prisutni tekstovi koji čitaoce upoznaju sa različitim političkim i socijalnim analizama problema (19 tekstova) i kulturnim sadržajima (13 tekstova), što nije slučaj sa medijima u kojima su ovi sadržaji gotovo potpuno ukinuti (kao u slučaju *Informera*), ili prenaplašeno zanemareni (kao u slučaju *Kurira*) (videti tabele 4 i 5).

Tabela 4. – Distribucija selektovanih tekstova prema temi i mediju

Tema/medij	Blic	Danas	Informer	Kurir	Politika	Total
Državna politika – upravljanje migracijama	44	119	71	58	122	414
Crna hronika	91	38	103	82	95	409
Politička/socijalna analiza	19	37	1	0	24	81
Kultura	13	10	1	5	22	51
Topla ljudska priča	8	7	1	7	6	29
Državna politika – Vakcinacija	2	3	1	3	5	14
Donacije	1	0	0	1	1	3
Total						1001

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 5. – Procentualna distribucija selektovanih tekstova prema temi i mediju

Tema/medij	Blic %	Danas %	Informer %	Kurir %	Politika %
Državna politika – upravljanje migracijama	24,71	55,60	39,88	37,17	44,36
Crna hronika	51,12	17,75	57,86	52,56	34,54
Politička/socijalna analiza	10,67	17,28	0,56	0	8,72
Kultura	7,30	4,67	0,56	3,20	8
Topla ljudska priča	4,49	3,27	0,56	4,48	2,18
Državna politika – Vakcinacija	1,12	1,40	0,56	1,92	1,81
Donacije	0,56	0	0	0,64	0,36
Total	100	100	100	100	100

Izvor: Ebart medijski arhiv

U uzorku selektovanih tekstova dominiraju vesti i izveštaji (sa više od četiri petine tekstova). Sve druge žanrovske forme zastupljene su u značajno manjem obimu sa manje od jedne petine tekstova (videti tabelu 6).

Tabela 6. – Distribucija selektovanih tekstova prema žanru

Žanr	Total %
Vest/Izveštaj	82,21
Intervju	5,79
Analiza	4,89
Mišljenje	3,59
Reportaža	3,49
Total	100

Izvor: Ebart medijski arhiv

Vesti i izveštaji najzastupljeniji su u *Informeru* (96,06%) i *Kuriru* (91,66%), koji su zbog prirode svojih uređivačkih politika orijentisani ka kraćim novinskim formama. Ispodprosečno unutar uzorka istraživanja vesti i izveštaji su prisutni u *Blicu* (78,08%), *Politici* (84%) i *Danasu* (64,95%). Danas ima najveće procentualno učešće tekstova napisanih u drugim žanrovskim formama koje

daju više prostora autorima i sagovornicima da se kritički osvrnu na i promisle određene fenomene i procese. Procentualno učešće tekstova o migrantima napisanih u drugim žanrovskim formama u *Danasu* je 35,03%, *Blicu* 21,89%, *Politici* 15,99%, *Kuriru* 8,32% i *Informeru* 3,92% (videti tabele 7 i 8).

Tabela 7. – Distribucija selektovanih tekstova prema žanru i mediju

Žanr	Blic	Danas	Informer	Kurir	Politika	Total
Vest/Izveštaj	139	139	171	143	231	823
Intervju	9	21	2	3	23	58
Analiza	13	25	0	0	11	49
Mišljenje	6	20	3	4	3	36
Reportaža	11	9	2	6	7	35
Total	178	214	178	156	275	1001

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 8. – Procentualna distribucija selektovanih tekstova prema žanru i mediju

Žanr	Blic %	Danas %	Informer %	Kurir %	Politika %
Vest/Izveštaj	78,08	64,95	96,06	91,66	84
Intervju	5,05	9,81	1,12	1,92	8,36
Analiza	7,30	11,68	0	0	4
Mišljenje	3,37	9,34	1,68	2,56	1,09
Reportaža	6,17	4,20	1,12	3,84	2,54
Total	100	100	100	100	100

Izvor: Ebart medijski arhiv

Najveći broj tekstova iz uzorka pripada grupi tekstova kod kojih se ne može odrediti balans. Vođenje računa o balansiranoosti novinskog teksta je profesionalna obaveza svakog novinara o čemu govori i *Kodeks novinara i novinarki Srbije* koji kaže: “Novinari/novinarke su dužni/dužne da konsultuju najmanje dva nezavisna izvora koji će dobijene podatke ili informacije da potvrde ili ospore.” (Kodeks novinara i novinarki Srbije, član VII stav 3a) Ipak, u određenim situacijama ovaj opšti princip se ne može primeniti, što je slučaj i sa jednim delom tekstova iz našeg uzorka. Dva su razloga za to, prvi zato što su ti tekstovi napisani u određenoj žanrovskoj formi koja ne zahteva balans (npr. intervju, mišljenje isl), i drugi zato što kratke vesti koje čine najveći broj selektovanih tekstova takođe ne podrazumevaju predstavljanje drugačijeg mišljenja. Ipak, iako je neznatno više od petine tekstova iz uzorka napisano u žanrovskoj formi koja omogućava razmatranje balansa teksta kao esnafskog standarda, njihova distribucija u odnosu na to da li ga imaju ili ne po medijima otkriva mnogo o uređivačkim politikama tih medija i odnosu prema profesionalnim standardima članova redakcija. Najveće prisustvo tekstova koji nastoje da čitaoce upoznaju i sa kontra argumentima nalazimo u *Danasu*. Iznad prosečno takvi tekstovi su prisutni i u *Politici*, dok ih u *Informeru* i *Kuriru* ima uznemirujuće malo (videti tabele 9 i 10).

Tabela 9. – Distribucija tekstova prema mediju i balansu

Balans	Blic	Danas	Informer	Kurir	Politika	Total
Da	18	48	3	3	36	108
Ne	12	5	18	27	40	102
Ne može se utvrditi	148	161	157	126	199	791
Total	178	214	178	156	275	1001

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 10. – Procentualna distribucija tekstova prema mediju i balansu

Balans	Blic	Danas	Informer	Kurir	Politika	Total
Da	10,11	22,42	1,68	1,92	13,09	10,78
Ne	6,74	2,33	10,11	17,30	14,54	10,18
Ne može se utvrditi	83,14	75,23	88,20	80,76	72,36	79,02
Total	100	100	100	100	100	100

Izvor: Ebart medijski arhiv

Najveći broj tekstova iz uzorka nastao je u samim redakcijama. To su uglavnom kratki tekstovi, vesti i/ili izveštaji o tekućim događajima u kojima nisu specificirani izvori informacija. U retkim slučajevima u pitanju su tekstovi koje mediji iz našeg uzorka prenose od drugih, uglavnom stranih medija, u celosti. Drugi po zastupljenosti primarni izvor koji mediji koriste su predstavnici različitih državnih organa i službi. Svi ostali primarni izvori informacija koje koriste mediji u izveštavanju o temi migracija su značajno manje zastupljeni (videti tabelu 11).

Tabela 11. – Distribucija izvora iz kojih potiču informacije u selektovanim tekstovima prema mediju u kome je tekst objavljen

Izvor	Blic	Danas	Informer	Kurir	Politika	Total
Medij	85	50	115	69	102	421
Državni	52	62	42	54	110	320
Strana država	8	17	4	5	13	47
Eksperti	11	20	1	3	10	45
NVO (koji se bave zaštitom prava migranata)	3	26	0	2	10	41
Građani	7	9	7	13	4	40
Međunarodne organizacije	6	14	3	0	16	39
Političke stranke	1	14	1	3	6	25
Neimenovani	2	0	3	5	4	14
Migranti	2	1	2	2	0	7
Udruženja građana	1	1	0	0	0	2
Total	178	214	178	156	275	1001

Izvor: Ebart medijski arhiv

I među sekundarnim izvorima na koje se oslanjaju autori tekstova najzastupljeniji su predstavnici državnih organa, institucija i službi (videti tabelu 11).

Zanimljivo je da su sami migranti i kao primarni i kao sekundarni izvori upadljivo odsutni, tj. njihovo prisustvo je na nivou statističke greške (videti tabele 11 i 12).

Tabela 12. – Distribucija sekundarnih izvora iz kojih potiču informacije u selektovanim tekstovima prema mediju u kome je tekst objavljen

Sekundarni izvor	Blic	Danas	Informer	Kurir	Politika	Total
Državni	6	15	3	2	11	37
Građani	4	6	0	2	7	19
NVO (koji se bave zaštitom prava migranata)	5	5	0	0	3	13
Predstavnici stranih država	3	3	1	0	4	11
Eksperti	2	2	1	1	3	9
Udruženja građana (Levijatan, Narodne patrole..)	2	5	0	0	0	7
Političke stranke	0	4	0	0	1	5
Međunarodne organizacije	0	4	0	0	0	4
Migranti	3	0	0	0	1	4

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tematska analiza

Najveći broj selektovanih tekstova posvećen je **državnoj politici** upravljanja migracijama uključujući tu i tekstove koji su pokrivali temu državne politike prema vakcinaciji koja je obuhvatila i populaciju migranata (videti tabelu 3). U posmatranom periodu objavljeno je značajno više tekstova koji se bave temom upravljanja migracije nego onih koji se bave vakcinacijom. Štaviše, nakon 2022. godine pojavljuje se samo jedan tekst u kome se vakcinacija migranata uzgredno pominje (videti tabelu 13). Najveći broj tekstova čine izveštaji i vesti, čak 84,34% tekstova iz poduzorka, značajno manje intervjui (6,07%), mišljenja (5,60%), analize (2,57%) i reportaže (1,40%) (videti tabelu 14). S obzirom da najveći broj tekstova iz poduzorka čine vesti i izveštaji u slučaju gotovo tri četvrtine tekstova (74,76%) nije moguće utvrditi da li tekst ima balans. I dok u *Danasu* većina tekstova u kojima je moguće odrediti balans zadovoljava elementarne profesionalne standarde (gotovo 90%), u slučaju *Informera* i *Kurira* situacija je potpuno suprotna (videti tabelu 15). Procentualno učešće negativnog sentimenta prema migrantima u selektovanim tekstovima najveće je u *Kuriru* (60,65%) i *Politici* (59,84%), a najmanje u *Danasu* (43,44%). Nasuprot tome procentualno učešće tekstova sa pozitivnim sentimentom je najveće u *Danasu* (22,13%), a najmanje u *Informeru* (5,55%) (videti tabelu 16 i 17). Sadržaji koji šalju diskriminatorne poruke prema migrantima prisutni su u 114 tekstova iz poduzorka, dok je onih koji sadrže antidiskriminatorne poruke značajno manje, svega 58 (videti tabelu 18).

Tabela 13. – Distribucija tekstova iz kategorije državna politika prema mediju i godini kada su objavljeni

Državna politika	2021	2022	2023	2024	Total
Blic	16	12	14	4	46
Upravljanje migracijama	14	12	14	4	44
Vakcinacija	2	0	0	0	2
Danas	23	37	48	14	122
Upravljanje migracijama	22	35	48	14	119
Vakcinacija	1	2	0	0	3
Informer	15	26	25	6	72
Upravljanje migracijama	14	26	25	6	71
Vakcinacija	1	0	0	0	1
Kurir	17	22	18	4	61
Upravljanje migracijama	15	22	18	3	58
Vakcinacija	2	0	0	1	3
Politika	36	46	34	11	127
Upravljanje migracijama	34	43	34	11	122
Vakcinacija	2	3	0	0	5
Total	107	143	139	39	428

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 14. – Distribucija tekstova iz kategorije državna politika prema mediju i žanru

Državna politika	Analiza	Intervju	Mišljenje	Reportaža	Vest/Izveštaj	Total
Blic	2	2	3	1	38	46
Upravljanje migracijama	2	2	3	1	36	44
Vakcinacija	0	0	0	0	2	2
Danas	8	7	14	4	89	122
Upravljanje migracijama	8	6	14	4	87	119
Vakcinacija	0	1	0	0	2	3
Informer	0	0	3	0	69	72
Upravljanje migracijama	0	0	3	0	68	71
Vakcinacija	0	0	0	0	1	1
Kurir	0	2	2	0	57	61
Upravljanje migracijama	0	2	2	0	54	58
Vakcinacija	0	0	0	0	3	3
Politika	1	15	2	1	108	127
Upravljanje migracijama	1	14	2	1	104	122
Vakcinacija	0	1	0	0	4	5
Total	11	26	24	6	361	428

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 15. – Distribucija tekstova iz kategorije državna politika prema mediju i balansu

Državna politika	Da	Ne	Ne može se utvrditi	Total
Blic	8	4	34	46
Upravljanje migracijama	8	4	32	44
Vakcinacija	0	0	2	2
Danas	26	3	93	122
Upravljanje migracijama	26	3	90	119
Vakcinacija	0	0	3	3
Informer	0	8	64	72
Upravljanje migracijama	0	8	63	71
Vakcinacija	0	0	1	1
Kurir	1	15	45	61
Upravljanje migracijama	1	15	42	58
Vakcinacija	0	0	3	3
Politika	19	24	84	127
Upravljanje migracijama	18	24	80	122
Vakcinacija	1	0	4	5
Total	54	54	320	428

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 16. – Distribucija tekstova iz kategorije državna politika prema mediju i sentimentu

Državna politika	Negativan	Neutralan	Pozitivan	Total
Blic	23	20	3	46
Upravljanje migracijama	23	18	3	44
Vakcinacija	0	2	0	2
Danas	53	42	27	122
Upravljanje migracijama	53	41	25	119
Vakcinacija	0	1	2	3
Informer	40	28	4	72
Upravljanje migracijama	40	27	4	71
Vakcinacija	0	1	0	1
Kurir	37	20	4	61
Upravljanje migracijama	36	20	2	58
Vakcinacija	1	0	2	3
Politika	76	31	20	127
Upravljanje migracijama	76	30	16	122
Vakcinacija	0	1	4	5
Total	229	141	58	428

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 17. – Procentualna distribucija tekstova iz kategorije državna politika prema mediju i sentimentu

Državna politika	Negativan %	Neutralan %	Pozitivan %	Total %
Blic	50	43,47	6,52	100
Danas	43,44	34,42	22,13	100
Informer	55,55	38,88	5,55	100
Kurir	60,65	32,78	6,55	100
Politika	59,84	24,40	15,74	100

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 18. – Distribucija tekstova iz kategorije državna politika prema mediju i prisustvu (anti)diskriminacije

Državna politika	Diskriminacija	Antidiskriminacija
Blic	6	6
Upravljanje migracijama	6	4
Vakcinacija	0	2
Danas	27	27
Upravljanje migracijama	27	26
Vakcinacija	0	1
Informer	17	4
Upravljanje migracijama	17	3
Vakcinacija	0	1
Kurir	21	3
Upravljanje migracijama	20	1
Vakcinacija	1	2
Politika	43	18
Upravljanje migracijama	43	15
Vakcinacija	0	3
Total	114	58

Izvor: Ebart medijski arhiv

U okviru poduzorka tekstova koji se bave državnom politikom prema migracijama posebno se izdvajaju dva okvira (*eng.* frame) unutar kojih se sadržaji u vezi sa državnom politikom prema migracijama interpretiraju: (a) humanitarni i (b) bezbednosni.

Iako pojam okvira preuzimamo od Goffmana koji ga definiše kao „interpretativnu šemu koja omogućava pojedincima da lociraju, sagledaju, identifikuju i označe pojave ili životna iskustva“ (Goffman, 1986: 21), u ovoj analizi preuzimamo značenje koje mu pridaju Brewer i Gross, tumačeći ga kao način na koji novinarski tekstovi sugerišu javnosti da vidi određene događaje (Brewer i Gross, 2005, prema Meriläinen i Vos, 2013). U tom smislu, možemo reći da su okvir i medijsko uokviravanje (*eng.* framing) teme kao razumevanje interpretativnog konteksta „usmereni ka razotkrivanju načina na koje novinarske priče

funkcionišu kao priče: načina na koji se stvara priča sa protagonistima, čijim motivima se pripisuje uzročnost i odgovornost.“ (Street, 2003: 33) Na izvestan način, ovi okviri se mogu shvatiti i kao „principi organizovanja koji su zajednički društvu i postojani tokom vremena, koji simbolično rade na smislenom strukturiranju društvenog sveta“ (Reese, 2001: 11, prema Dan and Rauppb, 2018: 3) koji između ostolag i mediji za nas organizuju. Drugim rečima, okviri su “šeme interpretacije koje vode ljude – novinare i publiku – da opišu ... iskustva kategorizacijom, organizovanjem i tumačenjem informacija koje do njih dolaze” (Dan and Rauppb, 2018: 3). Uokviravanje uvek podrazumeva selektovanje i naglašavanje određenih aspekata realnosti u tekstu kojim se komunicira, na način koji promovise određenu: (a) definiciju problema, (b) uzročno-posledično tumačenje, (c) moralnu procenu, i (d) preporuku za prevazilaženje problema (Entman, 1993: 52). Definisane probleme, identifikovanje njihovih uzroka, predlaganje rešenja za njihovo rešavanje – zajedno sa dodeljivanjem odgovornosti akterima za njihovo praćenje – i nuđenje moralne ocene, postali su poznati kao četiri funkcije okvira (Entman, 1993). U tom smislu i ova analiza identifikuje okvire unutar kojih se organizuju i interpretiraju medijski sadržaji u vezi sa akterima, događajima i procesima vezanim za migrantsku krizu i posebno Balkansku rutu, koja povezuje Bliski istok, Aziju i Afriku sa zemljama Evropske unije i koja prelazi preko teritorije države Srbije.

Izveštavanje o migrantima unutar *humanitarnog okvira* naglašava ranjivost njihovog društvenog položaja iz koje proizlazi i potreba za artikulacijom društvenog odgovora. Ovaj okvir često akcentuje aspekte poput teških uslova migracije, ugroženosti migranata zbog sukoba, siromaštva i/ili prirodnih katastrofa, kao i napore državnih, međunarodnih i lokalnih organizacija, institucija i pojedinaca da im pruže pomoć. Fokus je na empatiji i solidarnosti, pri čemu se migranti najčešće prikazuju kao pasivne žrtve čija sudbina zavisi od učinkovitosti humanitarnih intervencija.

“U 13 Prihvatnih centara u Srbiji boravi blizu 4.600 migranata, od kojih su 322 deteta. Od početka godine 64.300 migranata dobilo je hranu, smeštaj, odeću i medicinsku negu – hiljadu više nego prethodne godine. Prosečan, privremeni stanovnik Prihvatnog centra u Preševu je radno sposoban muškarac koji tu boravi dvadesetak dana. Svaki drugi je iz Avganistana. Većina želi da nastavi put, a retki su oni koji razmišljaju o drugoj opciji – azilu.” (*Blic*, 20.12.2021. – tekst: “U prihvatnim centrima u Srbiji 4600 migranata”)

“Marija Kristensen, šefica klastera za centralnu i jugoistočnu Evropu Međunarodne federacije Crvenog krsta i Crvenog polumeseca, juče je stigla u Srbiju da bi videla kako napreduje globalni projekat u kome Srbija učestvuje kao zemlja na migrantskoj ruti. Zajedno sa delegacijom Međunarodne federacije i predstavnicima Crvenog krsta Srbije, koji sprovodi projekat, Kristensenova je posetila centar za migrante u Krnjači. Inače, projekat „Prevenција, osnaženje, zaštita ljudi na migrantskoj ruti kroz Srbiju” započet je u aprilu prošle godine i tokom devet meseci više od dve hiljade migranata prošlo je kroz niz radionica koje su vodili zaposleni Crvenog krsta u saradnji sa volonterima. Edukacija o

prvoj pomoći i zaštiti od trgovine ljudima pod okriljem pomenutog projekta sprovodi se u četiri centra u Srbiji: Krnjači, Vranju, Tutinu i Obrenovcu. U centru u Krnjači trenutno je smešteno oko 500 osoba iz različitih delova sveta: Burundi, Sirija, Avganistan, Rusija, Ukrajina. Sem brige o zdravlju i potrebama ovih ljudi, Crveni krst nastoji i da podiže svest dece migranata o različitosti i toleranciji. Zato i organizuje razno vrsne humanitarne aktivnosti jer migranti i tražioci azila ovu organizaciju prepoznaju kao organizaciju kojoj najviše veruju.” (*Politika*, 18.02.2023. – tekst: “Projekat osmišljen da pomogne migrantima”)

Iako humanitarni okvir značajno može doprineti podizanju svesti o ozbiljnosti iskustava koje oblikuje migrantska kriza, kao i podsticanju filantropskog angažmana, on istovremeno kreira i određene etičke izazove. Ključni izazov ovog okvira leži u njegovom redukcionističkom karakteru, koji se ogleda u svodenju migranata na objekte pomoći, čime se zanemaruje njihova agencnost, kompleksnost njihovih iskustava i kapaciteti za samostalno delovanje. Posledično, “etički ispravna” humanitarna pozicija koja počiva na ideji pomoći drugom ljudskom biću u nevolji na simboličkoj razini se potencijalno može transformisati u generator paternalističkog odnosa prema migrantima, koji se percipiraju kao pasivni drugi/primaoci pomoći čijim se davanjem iscrpljuje društveni kapacitet za artikulaciju odgovora na izazov savremenih migracija.

Nasuprot humanitarnom okviru *bezbednosni okvir* se fokusira na prikazivanje migracija kao pretnje nacionalnoj bezbednosti, društvenom redu i domicilnim kulturnim vrednostima. Ovaj okvir često naglašava potencijalne rizike koje migranti mogu predstavljati, uključujući opasnost od kriminala, terorizma, ilegalnih migracija, ali i ekonomske i/ili socijalne destabilizacije. Migranti se u ovom kontekstu često predstavljaju kao “drugi”, koji mogu ugroziti integritet i stabilnost zemlje domaćina, čime se često stvara atmosferu straha i nesigurnosti u društvu.

“Ministri unutrašnjih poslova Srbije i Austrije, Aleksandar Vulin i Karl Nehamer ocenili su da Srbija i Balkan ne mogu postati parking za migrante (podvučeno od strane autora izveštaja). Oni su u Beogradu, gde su potpisali Sporazum o saradnji u oblasti vanrednih situacija, ocenili da su dve zemlje ‘saveznici u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala i iregularnih migracija.’” (*Danas*, 30.4.202. – tekst: “Ministri policije Srbije i Austrije o migrantima”)

“Velika policijska akcija potvrdila da postoje mnogi strani klanovi koji se bave krijumčarenjem ljudi.

Specijalne policijske jedinice upale su juče u ilegalni kamp u okolini Subotice, gde su zatekli 109 migranata, od kojih čak 25 bezbednosno interesantnih, a među njima i dvojicu terorista!

Kako je obelodanjeno, tokom racije policija je pronašla i automatske puške, oružje i municiju, a među privedenima su bila i dva lica koja se nalaze na poternici Francuske zbog najtežih krivičnih dela i terorizma – Mer Hamza i Abdul Bašir Hašami zvanj Kapetan.” (*Blic*, 30.12.2022. – tekst: “Među migrantima u Srbiji otkriveni čak i teroristi bliski Al Kaidi”)

“Izbeglica ima najviše u zonama graničnog pojasa na teritoriji policijskih uprava Subotica, Kikinda, Sombor, Vranje, Pirot, ali su prisutni i u drugim delovima zemlje, naveo je Dragan Vasiljević, pomoćnik direktora policije. Šest migranata je u bolnici posle sukoba i pucnjave u Horgošu, a više od 1.000 njih je prebačeno u prihvatne centre, rekao je za PTC pukovnik Dragan Vasiljević, pomoćnik direktora policije. Policija je kod migranata pronašla automatsko oružje, pištolje, municiju, a kod nekih su nađena i obeležja terorističke OVK, dodao je Vasiljević. ‘U četvrtak popodne prijavljen je oružani sukob između grupa krijumčara ilegalnih migranata. Policija je odmah na to reagovala. Šest osoba se javilo u opštu bolnicu sa povredama. Nalaze se pod policijskim nadzorom. Policija preduzima intenzivne mere na pronalaznju izvršilaca krivičnog dela’, rekao je Vasiljević za javni servis, a MUP preneo u saopštenju.” (Politika, 27.11.2022. – tekst: “Kod migranata pronađeno oružje i obeležja OVK)

“Budimpešta – Sa izveštaja mađarskih bezbednosnih službi o aktuelnom stanju nacionalne bezbednosti i vezama migracije s terorizmom, prema odluci resornog parlamentarnog odbora, skinuta je oznaka tajnosti. Dokument koji je objavljen na internet stranici parlamenta ukazuje na porast nasilja u pograničnom području između Mađarske i Srbije i upozorava da bi terorističke mreže mogle da preuzmu kontrolu nad rutama ilegalnih migracija. ... U dokumentu se navodi da je zaštita Mađarske i Evrope od ilegalnih migracija definisana odgovarajućim zakonima, angažovanjem graničara na jugu zemlje i bezbednosnom barijerom u vidu višeslojne žičane ograde. Skrenuta je, međutim, pažnja da najnovija kretanja i informacije dobijene od organa za sprovođenje zakona i nacionalne bezbednosne agencije pokazuju da su spomenuti garanti bezbednosti pod sve većim pritiskom i da, s pravnog aspekta, predloženi Migracioni pakt EU predstavlja veliki rizik. ‘U pogledu unutrašnje bezbednosti raste pretnja od terorizma, kao posledica sukoba između Izraela i Hamasa, što predstavlja dodatni rizik, uporedo s povećanim migracionim pritiskom’, kaže se u izveštaju, čiji autori upozoravaju i na to da bi terorističke mreže mogle da koriste rute ilegalnih migracija, uključujući i onu preko zapadnog Balkana koja vodi ka Mađarskoj. Izveštaj otkriva da postoji sve veća konkurencija i spremnost za korišćenje nasilja među krijumčarskim bandama u Srbiji, čiji su akteri uglavnom iz Avganistana. Talibanska obaveštajna služba preuzela je direktnu kontrolu nad aktivnostima grupa za trgovinu ljudima avganistanskog porekla, koje deluju na teritoriji Vojvodine, stoji u dokumentu. Dodaje se i da na srpsko-mađarskoj granici svake noći policija osujeti između 1.000 i 1.200 ilegalnih prelazaka granice. U avgustu su, primera radi, samo na jednoj lokaciji, u roku od sat vremena otkrivena 293 ilegalna prelaska. Prema izveštaju mađarske policije, broj ilegalnih migranata uhapšenih i vraćenih u Srbiju oborio je rekord u četrdesetoj sedmici ove godine, dostigavši 5.606 osoba. U izveštaju se ocenjuje da se deo novca od šverca migranata može upotrebiti za finansiranje terorizma i da se kanali za nabavku opreme i oružja mogu koristiti i za omogućavanje terorističkih aktivnosti.” (Politika, 7.11.2023. – tekst: “Talibani kontrolišu šverc migranata kroz Srbiju”)

Izveštavanje u okviru bezbednosnog okvira obično se oslanja na narative u kojima se migracije povezuju sa strahovima od narušavanja javnog reda,

porasta nezaposlenosti ili preopterećenja socijalnih usluga. Ovaj pristup često uključuje političke i društvene diskurse koji se usmeravaju na jačanje granica, restriktivnu imigracionu politiku prikazujući migrante kao kolektivnu pretnju, bez dubinskog razumevanja njihovih individualnih iskustava, potreba i uzroka migracija.

Posebno zabrinjava činjenica je da se unutar bezbednosnog interpretativnog okvira, u analiziranim medijima, migranti raznim povodima stavljaju u kontekst terorizma. Na primer *Danas* prenosi izjave ministara inostranih poslova Srbije i Austrije o tome da su ove dve zemlje „saveznici u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala i iregularnih migracija“ (*Danas*, 30.4.2021. – tekst: “Ministri policije Srbije i Austrije o migrantima”), čime se svaki “iregularni” migrant posmatra kao počinilac najtežeg krivičnog dela, a između iregularne migracije, terorizma i organizovanog kriminala stavlja znak jednakosti i iregularnoj⁶ migraciji pripisuju svojstva najtežeg krivičnog dela.

Još je eksplicitniji *Kurir* koji piše o tome da su dvojica ministara dogovorila „...jačanje saradnje i da je time počelo loše doba za teroriste, kriminalce i migrante...“ (*Kurir*, 30.4.2021. – tekst: “Počelo loše doba za kriminalce!”), odnosno, “Ministar Nehamer je istakao da su Austrija i Srbija saveznici u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala i pre svega u borbi protiv ilegalne migracije”.

Politika citira izjavu mađarskog ministra spoljnih poslova Petera Sijarta: „Ovi migranti donose novu dimenziju nasilja i agresije, s obzirom na to da su sada naoružani. Pucaju jedni na druge i prete mađarskim policajcima i vojnicima koji štite mađarsku granicu“ (*Politika*, 16.11.2022. – tekst: “Mađarska ponovo u strahu od migrantskog talasa”), a nekoliko dana kasnije objavljuje i da je policija “kod migranata pronašla automatsko oružje, pištolje, municiju, a kod nekih su nađena i obeležja terorističke OVK” (*Politika*, 27.11.2022. – tekst: “Kod migranata pronađeno oružje i obeležja OVK”), opisujući pripadnike naoružane grupe za krijumčarenje migranata kao same migrante.

Poistovećivanje migranata i organizovanog kriminala, odnosno grupa za krijumčarenje i trgovinu ljudima koje je prisutno u dužem vremenskom periodu, potencijalno može imati snažan uticaj na javnost kada dolazi u formi izjava zvaničnih lica. U avgustu 2023. godine list *Danas* preneo je reči načelnika Uprave direkcije policije: “Pripadnici MUP-a Srbije locirali su juče više od 200 iregularnih migranata na teritoriji Subotice i zaplenili veliku količinu municije

6 Upotreba prideva “iregularni” umesto “ilegalni”, kada se govori o migracijama i migrantima, u skladu je sa tendencijom u svetskoj i evropskoj politici upravljanja migracijama da se unapredi zaštita osnovnih prava migranata i izbegne stigmatizacija i kriminalizacija migranata koji se kreću van ustanovljenih pravila i procedura. Inače upotreba pojma “iregularni migrant” preporučena je još 2006. godine od strane Parlamentarne skupštine Saveta Evrope (Council of Europe, Parliamentary Assembly, Resolution 1509, “Human Rights of Irregular Migrants”) i 2009. godine od strane Evropskog parlamenta (Paragraph 159, European Parliament resolution on the situation of fundamental rights in the European Union 2004-2008, 14 January 2009).

i oružja.” (*Danas*, 2.8.2023. – tekst: “Meštani tvrde da krijumčari prete i donose terorizam”).

Uspostavljanje direktne veze između iregularnih migracija⁷ s jedne strane i terorizma i organizovanog kriminala, sa druge strane, kao i posledično pripisivanje statusa najtežeg krivičnog dela iregularnim migrantima, je poruka suprotna ideji brojnih međunarodnih konvencija⁸ kojima se definiše zabrana diskriminacije i zloupotrebe iregularnih migranata, odnosno zaštita od pojava povezanih sa iregularnim migracijama, poput krijumčarenja migranata ili trgovine ljudima. Ove konvencije su nastale kao odgovor na višestruko ranjiv društveni položaj iregularnih migranata i njihovu izloženost različitim oblicima nasilja. Nažalost, opisani medijski sadržaji iregularnim migrantima direktno pripisuju svojstvo identično najtežem krivičnom delu – terorizmu, iako čak i nacionalna *Strategija suprotstavljanja iregularnim migracijama u Republici Srbiji za period 2018. do 2020. godine* (“Sl. glasnik RS”, br. 105/2018) prepoznaje povećano učešće ranjivih kategorija migranata kao što su maloletna lica, stara lica, osobe sa invaliditetom, žrtve trgovine ljudima... među iregularnim migrantima i posebno naglašava potrebu za njihovom zaštitom.

Zanimljivo je da iako u posmatranom periodu analize ova dva okvira kontinuirano opstaju, uočljivo je da nakon izlaska iz kovid krize i posebno paralelno i nakon trilateralnih sastanaka između predstavnika Austrije, Mađarske i Srbije koji su se odigrali u nekoliko navrata⁹, humanitarni okvir polako potiskuju tekstovi koji interpretiraju aktuelne migratorne procese gotovo isključivo unutar bezbednosnog okvira.

Drugi po zastupljenosti među selektovanim tekstovima su oni koji obrađuju sadržaje iz domena **crne hronike**. Ovi tekstovi izveštavaju o kriminalnim, nasilnim i drugim incidentima koji mogu uključivati i značajne bezbednosne ili društvene implikacije. Iako ova vrsta medijskih sadržaja često zauzima istaknuto mesto u štampanim medijima, privlačeći pažnju čitalaca svojim dramatičnim karakterom i detaljnim opisima događaja oni mogu imati dvostruku ulogu. Ključna funkcija crne hronike jeste informisanje javnosti o značajnim događajima u zajednici, pri čemu se posebno ističu teme koje uključuju kršenje zako-

7 Zanimljivo je da u pojedinim tekstovima nakon uvođenja pojma iregularnih migracija autori nesvesno nastavljaju da koriste pojam migracija, što često dodatno dezorijentiše čitaoca.

8 Poput *Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima*, *Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima*, *Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*, *Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena* (CEDAW), *Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta*, *Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala*, kao i *Protokola za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom*, *Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazduhom*, *Konvencije o zaštiti ljudskih života na moru* (SOLAS), *Konvencije o traganju i spašavanju na moru*, *Konvencije o statusu izbeglica*, i *Protokola o statusu izbeglica*, koje su obavezujuće iz našu zemlju.

9 Prema izveštavanju medija ovi sastanci su održani u tri navrata: 4. oktobra 2022. godine, 16. novembra 2022. i 8 jula 2023. godine.

na, narušavanje javnog reda i ugrožavanje ljudskih života. Međutim, pristup obradi ovakvih tema često može uključivati i elemente senzacionalizma, koji mogu oblikovati percepciju javnosti o sigurnosti i društvenim problemima, ali i doprineti moralnoj panici. Dakle, uloga crne hronike u medijskom izveštavanju se može posmatrati kroz dve ključne dimenzije: (a) društveno-informativnu i (b) etičku. S jedne strane, kroz izveštavanje o kriminalnim delima i društveno nepoželjnom ponašanju, mediji doprinose podizanju svesti o postojanju određenih problema i potencijalno podstiču odgovornost građana i nadležnih institucija. S druge strane, naglašeno povezivanje ove vrste medijskih sadržaja sa određenim društvenim akterima, posebno onim koji pripadaju vulnerabilnim društvenim grupama doprinosi produbljivanju socijalne distance, intenziviranju stigmatizacije i praksama socijalnog isključivanja.

Iako su medijski sadržaji iz crne hronike unutar selektovanog uzorka brojni oni su žanrovski krajnje limitirani. Najveći deo poduzorka tekstova iz crne hronike (96,82% tekstova) čine kratke, najčešće redakcijske, vesti i izveštaji (videti tabelu 19), koji su toliko svedeni da se u analizi ne može utvrditi da li tekst/ vest kao jedinica analize ima balans. Ovi tekstovi čine čak 84,84% poduzorka tekstova iz crne hronike (videti tabelu 20). To se odražava i na distribucija tekstova prema sentimentu (videti tabelu 21) koja pokazuje da u više od 65% tekstova nije prisutan ni negativan ni pozitivan sentiment.

Tabela 19. – Distribucija tekstova iz kategorije crna hronika prema mediju i žanru

Crna hronika	Analiza	Intervju	Mišljenje	Reportaža	Vesti/Izveštaj	Total
Blic	1	0	1	2	87	91
Danas	1	0	2	1	34	38
Informer	0	2	0	1	100	103
Kurir	0	0	0	2	80	82
Politika	0	0	0	0	95	95
Total	2	2	3	6	396	409

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 20. – Distribucija tekstova iz kategorije crna hronika prema mediju i balansu

Crna hronika	Da	Ne	Ne može se utvrditi	Total
Blic	2	7	82	91
Danas	6	2	30	38
Informer	1	10	92	103
Kurir	2	10	70	82
Politika	11	11	73	95
Total	22	40	347	409

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 21. – Distribucija tekstova iz kategorije crna hronika prema mediju i sentiment

Crna hronika	Negativan	Neutralan	Pozitivan	Total
Blic	25	66	0	91
Danas	10	28	0	38
Informer	38	64	1	103
Kurir	30	52	0	82
Politika	38	57	0	95
Total	141	267	1	409

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 22. – Distribucija tekstova iz kategorije crna hronika prema mediju i prisustvu (anti)diskriminacije

Crna hronika	Diskriminacija	Antidiskriminacija
Blic	11	0
Danas	2	1
Informer	10	0
Kurir	7	1
Politika	7	0
Total	37	2

Izvor: Ebart medijski arhiv

Naglašeno prisustvo medijskih sadržaja koji posredno (kao npr. žrtve i/ili korisnike usluga osoba iz kriminalnog miljea poput krijumčara) i/ili neposredno (kao počiniocce kriminalnih dela) povezuju migrante sa crnom hronikom, iako eksplicitno dominantno ne promovišu diskriminaciju migranata¹⁰, kumulativno proizvode sličan efekat. Naglašeno insistiranje medija na povezivanju migranata sa ovom vrstom sadržaja i redukovanje problema migracija na izveštaje vezane za kriminalne aktivnosti bandi i pojedinaca, primetno je u svim posmatranim medijima sa izuzetkom *Danasa* (videti tabelu 19) u kome je ova vrsta medijskih sadržaja značajno manje prisutna. Kumulativni efekat (Fisk, 2001:219) ovih medijskih praksi asociiranja migranata sa sadržajima iz crne hronike nesporno produbljuje socijalnu distancu publike prema migrantima, podstiče stigmatizaciju i odobravanje, ili pak indiferentnost, prema praksama socijalnog isključivanja migranata u realnosti svakodnevice.

Politička i socijalna analiza predstavlja vrstu medijskog sadržaja koji se fokusira na tumačenje, kontekstualizaciju i kritičko razmatranje političkih i društvenih tema. Ovaj tip medijskog sadržaja ima za cilj ne samo informisanje, već i pružanje dubljeg razumevanja strukturalnih, institucionalnih i kulturnih procesa koji oblikuju društvo. Analize se oslanjaju na kombinaciju deskriptivnih i normativnih pristupa, pri čemu autori, novinari ili eksperti, često koriste dostupna istraživanja, relevantne statističke podatke i komparativnu perspektivu kako bi ponudili argumentovane i kontekstualizovane uvide u migratorne

10 Manje od 10% tekstova iz poduzorka sadrži elemente diskriminacije prema migrantskoj populaciji (videti tabelu 22).

procesu i fenomen migrantske krize. Svrha ovih tekstova nije samo informisanje, već i podsticanje javne rasprave, osnaživanje demokratske participacije građana u donošenju budućih odluka i omogućavanje boljeg razumevanja složenih odnosa između institucija, aktera i građana.

U našem uzorku ova vrsta medijskih sadržaja nije brojna (svega 81 tekst, odnosno 8,09% tekstova iz uzorka, N=1001). Očekivano gotovo polovina (44,44%) selektovanih tekstova unutar ove kategorije žanrovski spada u analizu. Nešto manje od trećine uzorka (29,62%) čine izveštaji uglavnom sa promocija istraživanja i projekata različitih vladinih tela, međunarodnih organizacija, organizacija civilnog društva i/ili individualnih eksperata, dok 18,51% poduzorka čine intervjui sa autorima istraživanja ili analitičarima koji nude analitički pogled na savremene migratorne procese (videti tabelu 23). Kao i u slučaju prethodno analiziranih tema, najveći broj tekstova ne dozvoljava određivanje balansa¹¹. Među tekstovima kod kojih je moguće utvrditi da li imaju balans dominiraju oni koji poštuju etički kodeks profesije (videti tabelu 24). Očekivano najveći broj tekstova iz ove kategorije je neutralan (61,72%). Tekstovi koji imaju pozitivan sentiment prema migrantima čine nešto manje od četvrtine poduzorka (23,45%), dok su oni sa negativnim sentimentom prisutni sa 14,81% (videti tabelu 25). Više tekstova iz ove kategorije promoviše antidiskriminatorne poruke (17 tekstova) nego one diskriminatorne (4 teksta) u odnosu na migrante (videti tabelu 26).

Tabela 23. – Distribucija tekstova iz kategorije politička/socijalna analiza prema mediju i žanru

Politička i socijalna analiza	Analiza	Intervju	Mišljenje	Reportaža	Vest/Izveštaj	Total
Blic	10	2	1	1	5	19
Danas	16	8	2	0	11	37
Informer	0	0	0	0	1	1
Kurir	0	0	0	0	0	0
Politika	10	5	1	1	7	24
Total	36	15	4	2	24	81

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 24. – Distribucija tekstova iz kategorije politička/socijalna analiza prema mediju i balansu

Politička/socijalna analiza	Da	Ne	Ne može se utvrditi	Total
Blic	4	0	15	19
Danas	13	0	24	37
Informer	1	0	0	1
Kurir	0	0	0	0
Politika	5	1	18	24
Total	23	1	57	81

Izvor: Ebart medijski arhiv

11 Na primer intervjui je žanrovska forma koja ne podrazumeva balans, izveštaj sa nekog događaja takode i sl.

Tabela 25. – Distribucija tekstova iz kategorije politička/socijalna analiza prema mediju i sentimentu

Politička/socijalna analiza	Negativan	Neutralan	Pozitivan	Total
Blic	4	14	1	19
Danas	2	22	13	37
Informer	1	0	0	1
Kurir	0	0	0	0
Politika	5	14	5	24
Total	12	50	19	81

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 26. – Distribucija tekstova iz kategorije politička/socijalna analiza prema mediju i prisustvu (anti)diskriminacije

Politička/socijalna analiza	Diskriminacija	Antidiskriminacija
Blic	2	1
Danas	0	10
Informer	0	0
Kurir	0	0
Politika	2	6
Total	4	17

Izvor: Ebart medijski arhiv

Kulturni sadržaji u dnevnoj štampi igraju važnu ulogu u informisanju javnosti o aktuelnim događajima, trendovima i pojavama iz oblasti umetnosti, književnosti, muzike, filma, pozorišta i drugih aspekata kulture. Pored informativne funkcije, kulturni sadržaji mogu imati i edukativnu i inspirativnu funkciju, u smislu podsticanja interesa za određene teme i razumevanja istih.

Najveći broj tekstova iz poduzorka tekstova o kulturnim sadržajima su vesti i izveštaji – najave događaja, kratke beleške o objavljenim knjigama i aktuelnim filmskim ostvarenjima (74,50%). Preostale tekstove iz poduzorka čine intervjui sa umetnicima/autorima (videti tabelu 27). Većina tekstova iz ove kategorije objavljena je tokom 2021. i 2022. godine (videti tabelu 28). Tekstovi iz ove kategorije o migrantima uglavnom govore na pozitivan način (videti tabelu 29) i promovišu poruke antidiskriminacije (videti tabelu 30).

Tabela 27. – Distribucija tekstova iz kategorije kultura prema mediju i žanru

Kultura	Analiza	Intervju	Mišljenje	Reportaža	Vesti/ Izveštaj	Total
Blic	0	5	0	0	8	13
Danas	0	5	0	0	5	10
Informer	0	0	0	0	1	1
Kurir	0	0	0	0	5	5
Politika	0	3	0	0	19	22
Total	0	13	0	0	38	51

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 28. – Distribucija tekstova iz kategorije kultura prema mediju i godini objavljivanja

Kultura	2021	2022	2023	2024	Total
Blic	7	6	0	0	13
Danas	4	5	1	0	10
Informer	0	1	0	0	1
Kurir	2	3	0	0	5
Politika	7	13	2	0	22
Total	20	28	3	0	51

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 29. – Distribucija tekstova iz kategorije kultura prema mediju i sentimentu

Kultura	Negativan	Neutralan	Pozitivan	Total
Blic	0	5	8	13
Danas	0	1	9	10
Informer	0	0	1	1
Kurir	0	3	2	5
Politika	0	8	14	22
Total	0	17	34	51

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 30. – Distribucija tekstova iz kategorije kultura prema mediju i prisustvu (anti)diskriminacije

Kultura	Diskriminacija	Antidiskriminacija
Blic	0	2
Danas	0	5
Informer	0	1
Kurir	0	1
Politika	0	9
Total	0	18

Izvor: Ebart medijski arhiv

Medijski sadržaji o **donacijama** u dnevnoj štampi predstavljaju specifičan oblik novinarskog izveštavanja koji informiše javnost o humanitarnim i filantropskim aktivnostima, donatorskim inicijativama i društveno odgovornim projektima. Ovi tekstovi često uključuju informacije o pojedincima, organizacijama ili kompanijama koje pružaju finansijsku, materijalnu ili logističku pomoć socijalno ranjivim grupama. Cilj ovih sadržaja nije samo informisanje javnosti, već i podsticanje solidarnosti i filantropije u društvu.

Uprkos očekivanjima, na temelju sličnih istraživanja o socijalno ranjivim grupama (Jarić, 2017) koja pokazuju značaj analize izveštavanja o donacijama, među selektovanim tekstovima identifikovali smo samo 3 takva teksta, 2 u 2021 i 1 u 2023. Sva tri teksta su vesti.

Posebno zanimljivi za analizu su tekstovi klasifikovani kao **tople ljudske priče**. Topla ljudska priča (*eng. human interest story*) je specifičan novinarski

žanr koji se fokusira na emocionalne aspekte i ljudsku dimenziju događaja, često marginalizovanu u okviru klasičnih informativnih formata. Ovaj tip novinarskog izraza usmeren je ka prikazu proživljenih ličnih iskustava, svakodnevnih izazova, dostignuća ili značajnih trenutaka iz perspektive pojedinaca ili zajednica. Osnovna funkcija ovih priča nije isključivo informativna, već i afektivna, s ciljem da izazovu empatiju i saosećanje publike za vulnerabilne pojedince i/ili zajednice. Narativna struktura i stilski izrazi u toplim ljudskim pričama često su prilagođeni da podstaknu identifikaciju čitalaca sa protagonistima, pri čemu se u fokus najčešće stavljaju univerzalne teme poput porodice, solidarnosti, prevazilaženja prepreka i drugih intimnih aspekata ljudskog iskustva.

Za razliku od tradicionalnih informativnih žanrova, koji se oslanjaju na objektivnost i racionalnu obradu informacija, topla ljudska priča uvodi subjektivne elemente kroz živopisne opise konteksta, emocionalne ispovesti aktera i pripovedačku intonaciju. Ovaj pristup kombinuje deskriptivne i narativne tehnike, često koristeći anegdotske uvode i detaljne portrete protagonista kako bi se povećala emotivna involviranost čitaoca. Sa sociološkog aspekta, tople ljudske priče imaju potencijal da osvetle društvene fenomene kroz prizmu individualnih iskustava, čime doprinose dubljem razumevanju i problematizaciji tema koje su od šireg javnog interesa. Ove priče doprinose humanizaciji medijskog izveštavanja o različitim marginalizovanim društvenim grupama i stvaranju emocionalne veze između medija i publike. U savremenom medijskom pejzažu, najznačajnija uloga ovih priča je senzibilizacija publike za probleme i iskustva pojedinaca i zajednica, posebno onih koji pripadaju različitim vulnerabilnim grupama. U tom smislu, tekstovi iz ove tematske grupe su posebno važni i za našu analizu.

Unutar poduzorka ovih tekstova najbrojnije su reportaže (72,41%) i mišljenja (17,24%) (videti tabelu 31), koji su relativno ravnomerno raspoređeni u posmatranom vremenskom intervalu (tabela 32). Očekivano, jer se radi o ličnim pričama u gotovo polovini tekstova ne može se utvrditi balans (tabela 33). U preko 60% tekstova prisutan je pozitivan sentiment prema migrantima. Posebno je zanimljiva činjenica da je u gotovo trećini tekstova (27,58%) prisutan negativan sentiment prema migrantima, s obzirom na to da se ova žanrovska forma tradicionalno koristi za senzibilizaciju publike za iskustva marginalizovanih grupa. Objašnjenje ovog neobičnog zapleta otkriva inovativne prakse lokalnih tabloida (kao i onih koji to nisu) koji su ovu žanrovsku formu iskoristili za senzibilizaciju javnog mnjenja za antimigrantski sentiment. U tu svrhu iskorišćena su dva događaja koja su ovi mediji interpretirali kroz doživljaj i antimigrantska osećanja lokalnih aktera – pevačice Viki Miljković¹² i građana pograničnog područja uz granicu sa Mađarskom¹³.

12 Na primer tekstovi: *Kurir*, 10.11.2022. – tekst: A. P. “Viki unajmila obezbeđenje posle napada migranata na njenog sina” i *Blic*, 26.10.2022. – tekst: Tozev LJ. – Stojanović L. “Sina Andreja napala su tri migrant”, opisuju reakciju i razmišljanja pevačice Viki Miljković nakon incidenta koji se dogodio njenom sinu u kome su ga napala tri migrant dok se šetao Beogradom na vodi, delom grada u kome inače živi sa roditeljima.

13 Ovo je tema koju je na ovaj način pratila isključivo Politika i to perom jedne novinarkе (Aleksandre Isakov) kojoj se na dva teksta pridružila još jedne koleginica (Miroslava Derikonjić). Evo nekoliko primera takvih tekstova: *Politika*, 11.03.2021. – tekst Isakov A. ISAKOV “Tavankučani traže da migrante prebace u prihvatne centre”, *Politika*, 10.7.2023.

Tabela 31. – Distribucija tekstova iz kategorije topla ljudska priča prema mediju i žanru

Topla ljudska priča	Analiza	Intervju	Mišljenje	Reportaža	Vesti/Izveštaj	Total
Blic	0	0	1	7	0	8
Danas	0	1	2	4	0	7
Informer	0	0	0	1	0	1
Kurir	0	1	2	4	0	7
Politika	0	0	0	5	1	6
Total	0	2	5	21	1	29

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 32. – Distribucija tekstova iz kategorije topla ljudska priča prema mediju i godini objavljivanja

Topla ljudska priča	2021	2022	2023	2024	Total
Blic	3	4	1	0	8
Danas	3	2	2	0	7
Informer	1	0	0	0	1
Kurir	1	3	1	2	7
Politika	2	0	4	0	6
Total	10	9	8	2	29

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 33. – Distribucija tekstova iz kategorije topla ljudska priča prema mediju i balansu

Topla ljudska priča	Da	Ne	Ne može se utvrditi	Total
Blic	4	1	3	8
Danas	3	0	4	7
Informer	1	0	0	1
Kurir	0	2	5	7
Politika	1	4	1	6
Total	9	7	13	29

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tabela 34. – Distribucija tekstova iz kategorije topla ljudska priča prema mediju i sentimentu

Topla ljudska priča	Negativan	Neutralan	Pozitivan	Total
Blic	1	1	6	8
Danas	0	0	7	7
Informer	0	0	1	1
Kurir	3	1	3	7
Politika	4	1	1	6
Total	8	3	18	29

Izvor: Ebart medijski arhiv

– tekst: Isakov A. – Derikonjić M. “Migranti po šumama, meštani strahuju u kućama”, *Politika*, 11.07.2023. – tekst: Isakov A. – Derikonjić M. “Politika u pograničnom pojasu sa Mađarskom: Rafalna paljba umesto budilnika”, *Politika*, 16.08.2023. – tekst: Isakov A. “Bez sna u sopstvenom domu zbog krijumčara migranata”.

Tabela 35. – Distribucija tekstova iz kategorije topla ljudska priča prema mediju i prisustvu (anti)diskriminacije

Topla ljudska priča	Diskriminacija	Antidiskriminacija
Blic	0	6
Danas	0	6
Informer	0	0
Kurir	3	3
Politika	3	1
Total	6	16

Izvor: Ebart medijski arhiv

Tople ljudske priče iz našeg uzorka najčešće su čitaocima u Srbiji oslikavale bol, strah, beznađe, patnju i očaj koji preživljavaju migranti na putu ka Zapadnoj Evropi. Nijedna od ovih priča nije srećna. Razlikuju se samo u nijansama spretnosti aktera u umeću preživljavanja i njihovoj rezilijentnosti. Koliko hiljada kilometara je osoba prepešačila pre nego što je polomila nogu ili ruku, upala u smrznutu reku, ostala opljačkana, provodila gladna i promrzla dane na parkingu, puna vašaka u kosi... U toj igri (*eng. game*, kako migranti nazivaju pokušaje prelaska granice prema Evropskoj uniji) “ljude udaraju vozovi, strujni udari kroz železničke kablove, ljudi se dave, padaju iscrpljeni i bolesni, deca se razdvajaju od roditelja... plač, tuga, neizvesnost...” (*Danas* – specijalni dodatak, Ljudska prava, 12.10.2022. – tekst: Nikola Kovačević “Dan ljudskih prava traje koliko i slava ili Božić”).

Priče o migrantima koje kriminalci tuku, eksploatišu, i na koje pucaju, koje policajci tuku pendrecima i “skidaju gole na temperaturama ispod nule i šalju nazad iz jedne zemlje u drugu, da gacaju po poljima i barama...” (Ibid) imaju posebno snažan efekat ako ih direktno izgovaraju oni koji su ih lično preživeli – migranti, osobe s imenom i prezimenom, koje šetaju istim ulicama kao i sami čitaoci.

Empatija i saosećanje prema problemima migranata, čiji razvoj podstiču ovi tekstovi, nisu samo značajni za bolje razumevanje problema migracija i smanjenje socijalne distance prema migrantima, koji i zimi “spavaju u skladištima zagrejanim samo ćebadima” (*Danas*, 25.08.2021. – tekst: Danilo Hinić “Mučan život miogranata u Beogradu”), već su i snažan i motivacioni faktor za humanitarni angažman čitalaca. Upravo takve inicijative su omogućile migrantu iz Avganistana da se u Srbiji izleči, migrantu iz Irana da se u Beogradu zaposli kao prevodilac, još jednom migrant da dobije posao pomoćnog radnika u restoranu, migrantu iz Sirije da nauči srpski jezik...

Upoznavanje sa sudbinama migranata koje srećemo na ulici i/ili ispred svojih kuća, doprinosi boljem razumevanju njihovih proživljenih iskustava koja su različita od naših i omogućava nam da se sa njima povežemo uprkos različitom jeziku i kulturi, kao ljudi koji žele da pomognu drugom ljudskom biću u nevolji.

Zaključak

Medijsko izveštavanje o migrantima u periodu 2021–2024 obeležava postupni prelazak sa izveštavanja unutar dominantno humanitarnog okvira na bezbednosni okvir. Nažalost, oba ova interpretativna okvira, svaki na svoj način, objektivizuju migrante posmatrajući ih kroz optiku “drugosti” – humanitarni posmatrajući ih kao pasivne druge/primaoc pomoći, a bezbednosni kao preteće druge. U oba slučaja ishod je isti migranti su percipirani kao drugi, strani, različiti i/ili nekompatibilni sa društvom domaćina. Ovakav narativ, doprinosi percepciji migranata kao homogenizovane grupe koja ugrožava kulturni, ekonomski ili bezbednosni poredak. Diskurs “drugosti” pojačava socijalnu distancu između migranata i lokalnih zajednica, a mediji, svesno ili nesvesno, doprinose u kreiranju imaginarnih granica utemenjenih na konstruisanim razlikama. Prezasićenost medijskog izveštavanja o migrantima sadržajima iz crne hronike dodatno produbljuje socijalnu distancu publike prema migrantima, podstiče stigmatizaciju i odobravanje, ili pak indiferentnost, prema praksama socijalnog isključivanja migranata u realnosti svakodnevice društva Srbije.

U skromnom broju prisutne političke i socijalne analize trenutnog stanja, migratornih procesa i sa njima povezanih fenomena, kao i retke tople ljudske price koje uspevaju da nađu put do čitalaca, očigledno nisu dovoljne da kritičan deo javnosti informišu i potaknu na javni dijalog o potencijalnoj inkluziji migranata u društvo Srbije, u kome oni borave sve duže.

Literatura

- Cantat C., Pécout A. & Thiollet H. (2025): Migration as crisis. *American Behavioral Scientist*, 69 (6), str. 627–649.
- Crawley, H., Düvell, F., Jones, K., McMahon, S., i Sigona, N. (2018): *Unravelling Europe’s ‘migration crisis’: Journeys over land and sea*, Bristol: Policy Press.
- Dan V. i Rauppb J. (2018): “A systematic review of frames in news reporting of health risks: Characteristics, construct consistency vs. name diversity, and the relationship of frames to framing functions”, *Health, Risk & Society*, <https://doi.org/10.1080/13698575.2018.1522422>
- Entman M. R. (1993): „Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”, *Journal of Communication*, Volume 43, Issue 4, str. 51–58
- Fisk Dž. (2001): *Popularna kultura*, Beograd: Clio.
- Goffman E. (1986): *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*, Boston: Northeastern University Press.
- Jarić I. (2017): *Roditeljstvo pod rizikom: Sociokulturna analiza stigmatizacije obolelih od retkih bolesti*, Filozofski fakultet, Beograd.
- Kodeks novinara i novinarki Srbije*, dostupno na: <https://savetzastampu.rs/dokumenta/kodeks-novinara-srbije/>

- Meriläinen N. i Vos M. (2013): “Framing issues in the public debate: the case of human rights”, *Corporate Communications: An Internal Journal*, 18 (1), str. 119–134.
- Oruc N, Raza S. and Santic D. (2020): *Analytical Report: The Western Balkan Migration Route (2015–2019)*, Prague Process Secretariat and International Centre for Migration Policy Development.
- Reese S. D. (2001): “Prologue – framing public life: A bridging model for media research”, u S. D. Reese, O. H. Gandy, & A. E. Grant (Eds.), *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*, Mahwah, NJ: Erlbaum, str. 7–30.
- Sivalingam H. (2020): Reviewed Work: Unravelling Europe’s “Migration Crisis”: Journeys over Land and Sea by Heaven Crawley, Franck Duvell, Katherine Jones, Domon McMahon, Nando Sigona, *Refuge: Canada’s Journal on Refugees*, str. 113–114.
- Street J. (2003): *Masovni mediji, politika i demokracija*. Zagreb: Politička misao.

Haris Dajč i Isidora Jarić

Media Reporting on Migrants in Serbia: Between Humanitarian and Security Frameworks (2021–2024)

Abstract:

Following the onset of the migration crisis as one of the most significant global challenges of the past decade, Serbia became a key transit country and one of the final stops for migrants en route to the European Union. The crisis raised critical questions about migration governance processes, in which the media play a pivotal role. This study analyzes daily newspaper coverage of migrants in Serbia from 2021 to 2024, examining a sample of 1,001 articles published in five selected outlets: *Blic*, *Danas*, *Informer*, *Kurir*, and *Politika*. The texts were sourced from the EBART media archive. Findings reveal a gradual shift in media framing—from a predominantly humanitarian perspective toward a security-dominated narrative. Problematically, both frameworks objectify migrants by portraying them through the lens of “otherness,” exacerbating social distance and hindering inclusive integration into Serbian society.

Keywords: migration crisis, migrants, refugees, otherness, Serbia, media reporting

Primljeno: 24. 03. 2025.

Odobreno: 29. 05. 2025.